

PER SORTIR DE LA CRISI A ESPANYA I A EUROPA: UNA AGENDA PRÒPIA I UN REEQUILIBRI EN LES PRIORITATS DE LA UNIÓ EUROPEA

Després d'unes setmanes en les quals diversos indicis semblaven assenyalar l'inici definitiu de la recuperació, la recaiguda de la nostra economia en la recessió ha fet tornar totes les incerteses. Més enllà dels encerts o errors del nou Govern en cadascuna de les reformes que està desenvolupant, **les raons d'aquesta recaiguda s'arrelen en qüestions de fons, moltes d'elles d'àmbit europeu, que no s'han abordat de manera suficient.**

Precisament, aquestes qüestions de fons centraven la nostra darrera Opinió d'Actualitat *A temps de sortir del túnel. L'hora de la política.* En aquesta Opinió advertíem de la necessitat d'acompassar les polítiques d'ajustament fiscal amb aquelles a favor del creixement, i, tot això, en el marc d'un aprofundiment en la política econòmica i fiscal comunes de l'eurozona. En els mesos transcorreguts d'aleshores ençà, veiem com el nombre de països de la Unió Europea que entren en recessió va en augment. Mentre la resta del món creix, els europeus perseverem en l'austeritat com a principal, quan no única, estratègia per sortir de la crisi.

La nostra economia es veu forçada a un intens procés de reducció del seu extraordinari nivell de deute privat. En paral·lel, cal dur a terme un procés similar en l'àmbit públic, malgrat que el nostre deute públic se situa en un nivell raonable, en termes relatius, per bé que el seu alt cost de finançament i l'elevat dèficit contribueixen al seu creixement.

Aquest procés de desendeutament condueix, inexorablement, a una caiguda del consum i de la inversió. Aquesta disminució de la demanda interna només pot ser compensada per una evolució positiva del sector exterior de la nostra economia. Però la pertinença a una unió monetària impossibilita la devaluació, alhora que els nostres principals mercats d'exportació es troben en una situació d'estancament conseqüència, així mateix, dels processos d'accelerada consolidació fiscal en els països de la Unió Europea. Aquesta situació econòmica recessiva de l'eurozona dificulta l'objectiu exportador espanyol i la sortida de la crisi.

Alhora, les nostres Administracions Públiques han aprofundit en un complex i, a vegades, erràtic procés d'ajustament fiscal, que en comptes de ser explicat com una necessària decisió interna s'ha vist com una imposició des de la Comissió Europea i els països centrals de la Unió Europea, especialment Alemanya. Per això, no és d'estranyar el creixent malestar i esgotament ciutadà per les conseqüències d'una crisi tan profunda i perllongada, de la qual encara no es veu la sortida i que, a Espanya, ja afecta de manera directa a prop de sis milions de ciutadans sense ocupació.

En situacions tan complexes com les actuals, resulta fonamental que les institucions democràtiques siguin capaces de mantenir la confiança ciutadana perquè puguin exercir el paper indelegable de lideratge que els correspon. Però, pel contrari, la sensació dominant és que els governs actuen de forma reactiva i amb visió a curt termini davant els senyals dels mercats financers globals. Això no fa més que deteriorar la confiança social necessària per avançar en el procés d'ajustament i reformes. Així, per tal d'evitar mals majors, resulta indispensable que els governs sàpiguen convèncer els ciutadans que les seves actuacions no són reaccions improvisades a les oscil·lacions dels mercats, sinó que

responen a un pla d'actuació que inclou objectius a mitjà i llarg termini per donar solució a les nostres pròpies necessitats. És, a més, l'única manera d'aconseguir el suport estable dels mercats.

Per a assolir aquesta doble confiança, de la ciutadania i dels mercats, **hem d'avançar en dues direccions. D'una banda, en la conformació d'un guió propi**, el més compartit possible, que permeti estabilitzar l'economia i consolidar la recuperació; per una altra, i en paral·lel al desplegament de l'agenda pròpia, cal **reforçar la nostra influència en les institucions comunitàries i davant els països centrals de la Unió Europea per afavorir un reequilibri en les prioritats de l'eurozona, situant el creixement i l'estabilització financera al mateix nivell que la consolidació fiscal.**

I.- UNA AGENDA PRÒPIA PER A L'ECONOMIA ESPANYOLA

Espanya es troba enfrontada a greus problemes econòmics i socials que amenacen amb deteriorar algunes de les fites assolides durant la nostra vida en democràcia. Entre aquests problemes volem esmentar, en aquesta ocasió, l'atur, la dimensió microeconòmica de la competitivitat empresarial, el necessari retorn del crèdit, la consolidació fiscal i el funcionament del model autonòmic.

L'atur.- Sens dubte, l'atur constitueix la pitjor conseqüència d'aquesta profunda crisi econòmica, en la mesura que deteriora seriosament el nostre teixit social. Les xifres adquireixen dramatisme en considerar el nivell d'atur entre els més joves, molts dels quals observen com passen els anys sense veure una possibilitat d'accedir al món laboral. I quan tenen aquesta sort veuen com la seva incorporació al mercat laboral és en llocs de treball que no responen a la seva preparació. **Estem acostant-nos a la possibilitat de fer realitat el tòpic de la generació perduda.**

La singularitat d'aquesta crisi i les xifres d'atur que ha ocasionat no permeten considerar una recuperació similar a la d'episodis anteriors. Així, sembla descartable que la reactivació econòmica generi per si mateixa l'ocupació suficient per absorbir l'atur acumulat en els anys de crisi.

Per això, **la recuperació del creixement ha d'anar acompanyada d'un conjunt d'actuacions que incentivin la creació d'ocupació, i entre elles algunes de caràcter excepcional.** En aquest sentit, per aconseguir la incorporació dels joves a la dinàmica laboral, no podem excloure alternatives d'ocupació que responguin al sentit dels anomenats "minijobs".

Altres mesures, de caràcter permanent, han de servir per millorar el mercat laboral en el seu conjunt. Ens referim a una sèrie d'actuacions que s'estan reclamant des de fa anys i que la crisi pot forçar a la seva adopció. Així, considerem una actuació decidida contra l'activitat submergida; una revisió de les prestacions de l'atur per eliminar aquells incentius perversos que es troben ancorats en el sistema i que desincentiven la reincorporació al mercat laboral; l'adequació del model de formació de l'aturat, fent-lo més exigent i orientant-lo a les nostres necessitats productives; i el redissenys dels organismes públics d'oferta d'ocupació.

Finalment, hem de considerar actuacions, absolutament impensables fa pocs anys, com ara afavorir i conduir la mobilitat de ciutadans espanyols cap a la Unió Europea i països emergents, on les nostres qualificacions professionals tenen demanda; i estimular la tornada d'immigrants desocupats als seus països d'origen

La competitivitat empresarial.- La crisi ens exigeix aprofundir en l'esforç col·lectiu per millorar la nostra capacitat de competir en els mercats globals. Aquest esforç arrenca en els temps del Pla d'Estabilització de 1959, i es va accelerar posteriorment després de la nostra incorporació a la CEE i la posterior entrada a la zona euro. Ara hem d'aprofundir en aquest esforç i ens han d'animar **els resultats positius assolits en les dues dècades precedents, que justifiquen l'esforç que ens queda per davant.**

Millorar la competitivitat exigeix mesures a nivell macroeconòmic, però el principal esforç ha de venir de dins del món empresarial. En aquest moment, la dimensió micro de la millora de la competitivitat és un objectiu essencial. Els actors privats han d'assumir aquesta responsabilitat en la sortida de la crisi. En aquest sentit, **seguim sense fer front a una de les nostres grans assignatures pendants, donar una major dimensió a les nostres petites i mitjanes empreses.** En moltes ocasions, sense aquest augment de la dimensió, resulta impossible desenvolupar polítiques bàsiques com la internacionalització, la innovació, i la millora de la productivitat. Aquesta major dimensió s'assolirà si el canvi en l'actitud dels actors privats, va acompanyat d'una legislació favorable als processos de concentració empresarial. Un primer pas seria l'eliminació d'aquella regulació fiscal que desincentiva la concentració i el creixement de la dimensió empresarial.

Per altra banda, la pèrdua de competitivitat des de la nostra entrada en l'euro, està relacionada amb els diferencials d'inflació respecte els països centrals de la Unió, especialment Alemanya. **Es tendeix a responsabilitzar d'aquest diferencial a l'augment dels nostres costos salarials, però hi ha altres factors que han incidit amb major intensitat en aquest diferencial d'inflació.** Aquests factors els trobem en molts mercats de béns i serveis que segueixen tenint una regulació que distorsiona la competència. És necessari, per tant, **un esforç sense precedents en la reforma dels mercats.** És l'única manera de guanyar competitivitat i posicionar-nos definitivament com a una economia avançada. **Això no minora, en qualsevol cas, la necessitat d'ajustar els costos laborals unitaris per recuperar competitivitat.**

El retorn del crèdit.- S'ha iniciat una ambiciosa reforma del nostre sistema financer, d'acord amb la profunditat d'una crisi que, per exemple, ha forçat la pràctica desaparició de les caixes d'estalvi. Però cal aprofundir en la reforma fins a arribar al definitiu sanejament dels balanços bancaris.

Al llarg dels propers mesos, podrem observar la suficiència de la reforma, sense perdre de vista que el primer objectiu del procés ha de ser el retorn del crèdit. Per això, **resulta fonamental la capacitat de seguiment i reacció en el procés de recapitalització i sanejament de la banca, per reorientar la política adoptada si, en el seu cas, es fa necessari.**

Fins al moment, s'ha procurat que el procés de sanejament recaigui, essencialment, sobre el propi sector financer espanyol. **Arribats a la situació actual, en què la major part del procés de sanejament ja s'ha abordat, i davant l'enorme risc que comporta no poder finalitzar-lo, el Govern ha d'adoptar les mesures necessàries per garantir la finalització ràpida del procés, encara que aquestes no responguin als criteris d'actuació dominants fins al moment.** En aquest sentit, esdeveniments recents en el sector financer poden avalar una reorientació de les polítiques de sanejament.

L'equilibri en els comptes públics.- Les polítiques a favor del creixement no són incompatibles amb el procés de consolidació fiscal. **Al contrari, és indispensable el desplegament simultani d'ambdues polítiques.**

La magnitud de l'ajustament fiscal necessari és tan gran que no pot haver-hi partides intocables. Existeix encara marge per millorar els comptes pel costat de l'ingrés, i cal considerar aquells tributs, com l'IVA, que amb baix impacte distorsionador de les decisions productives, tenen un alt poder de recaptació i que, ben dissenyats, poden ser neutrals en la seva equitat social. Una pujada de l'IVA, a més, no afecta les exportacions, eix central d'una potencial recuperació de la nostra economia.

Un gran àmbit de millora de la partida de la despesa el trobem en la racionalització en els procediments de prestació dels serveis públics. En una primera fase, i urgits per les exigències de les institucions europees i els mercats, les reduccions de la despesa s'han focalitzat a través de retallades lineals. **Ara arriba el moment de l'eficiència, que només s'assolirà amb un millor disseny i funcionament en els procediments. Una dinàmica que, inevitablement, comporta la necessitat de millorar l'organització i eficiència del nostre model autonòmic.**

El model autonòmic.- La crisi que afecta Espanya no és només econòmica, sinó que té també una dimensió institucional. La millor mostra d'això és la progressiva insatisfacció amb el funcionament del model autonòmic. La inquietud no és només interna, sinó que ve també de les institucions europees i dels mercats.

Ja ens hem referit en diverses Opinions d'Actualitat anteriors a **la creixent incomoditat existent a Catalunya, essencialment com a conseqüència de la sensació generalitzada de greuge en la seva relació fiscal amb l'Estat. A això, s'hi uneix l'incipient malestar, que es va estenent per tota Espanya, sobre el sentit i viabilitat de l'Estat de les Autonomies en el seu actual disseny.** Sens dubte, la crisi exacerba aquestes inquietuds i, a més, posa de relleu les debilitats d'un model de finançament inviable, donat l'ensorrament, en gran part irreversible, de determinades partides d'ingressos.

Després de més de 30 anys de funcionament, la valoració global del sistema autonòmic ha de ser positiva, per bé que manifesta mancances preocupants. Des d'un punt de vista polític, la incomoditat de Catalunya és una de les seves mostres més evidents. Cal vincular-la amb un model que, en els seus inicis, va intentar homogeneïtzar el que, sens dubte, era molt divers. I el desori financer actual és el reflex indiscutible de la ineficiència i fragilitat d'un sistema que atorga una elevada descentralització de la despesa, que no guarda relació amb la capacitat de decisió política ni amb la responsabilitat sobre l'ingrés que correspon a les Comunitats.

Per tot això, **encara que resulti prioritari canalitzar definitivament la sortida de la crisi econòmica, aquesta prioritat no ha de relegar el fet d'obrir un procés de reflexió i diàleg que permeti una reforma profunda per garantir la sostenibilitat i eficiència del model.**

II.- UN REEQUILIBRI EN LES PRIORITATS DE LA UNIÓ EUROPEA

L'agenda de mesures pròpies que acabem d'esmentar, ha d'implementar-se amb independència de les exigències dels mercats i dels dictats de Brussel·les, però resultaran insuficients si les Institucions de la Unió Europea, i especialment els països de la zona euro, no aprofundeixen en la seva política econòmica i fiscal comunes.

Encara que cal reconèixer que s'han produït avenços importants en els dos darrers anys, aquests han estat insuficients fins al moment. També en aquest àmbit s'ha donat la sensació que s'actua sempre de manera reactiva per evitar el pitjor, quan el que calen són senyals convincent del compromís amb la moneda única.

En la nostra última Opinió d'Actualitat defensàvem diverses mesures de política fiscal i econòmica que haurien d'implementar-se des dels organismes europeus per fer compatible la consolidació fiscal, el desendeutament i el creixement. En particular, assenyalàvem la conveniència dels eurobons i la capitalització del sistema financer des dels nous mecanismes d'intervenció financera de l'eurozona. **Afortunadament, els equilibris comercials i fiscals de la Unió en el seu conjunt permeten un ampli marge d'actuació, la qual cosa facilita la cada vegada més necessària flexibilització en el procés d'ajustament fiscal en els països de la zona euro.**

Des del Cercle d'Economia considerem que aquesta major integració requeria, com ha estat des de la creació de la CEE el 1958, un nivell suficient de confiança entre uns i altres estats membres de la Unió. Malgrat tot, sembla que aquesta confiança s'ha afeblit sota els efectes d'una crisi que ha afavorit el replegament cap a posicions estrictament nacionals. El cost d'aquesta falta de visió conjunta de la Unió ha estat elevat, tant per la intensificació i allargament de la crisi, com per la creixent desafecció ciutadana amb el projecte europeu.

Però, encara sense aquesta confiança mútua, **és en interès del projecte comú i del de cadascun dels diversos membres de la zona euro, que hem d'avançar en aquesta major integració que, inevitablement, comporta una cessió de sobirania nacional.**

.....

Una part molt important dels països de la zona euro, entre ells Espanya, es troba immersa en un procés de consolidació fiscal que, per la seva intensitat i rapidesa, comporta un perill de deteriorament social, institucional i econòmic.

Tot i sent indispensables, aquests processos corren el risc de resultar insuficients, quan no contraproductius, si la Unió Europea segueix posposant la necessitat d'acompanyar la consolidació fiscal amb polítiques de creixement i no acaba d'avançar en la integració econòmica i fiscal de la zona euro.

Europa es troba en el moment més delicat des del final de la II Guerra Mundial. Però és, també, un moment únic per avançar cap a aquest gran objectiu que va animar als fundadors de la Comunitat Econòmica Europea: la integració política des d'una perspectiva federal. Aquest és un objectiu que ha de seguir plenament vigent. Com també han de seguir vigents les lliçons d'una història que assenyalava que els errors es paguen. Per això, no podem permetre que l'euro fracassi.

maig de 2012